

А. Е. Фукс, К. С. Малько

**ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ
В НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ**

У статті досліджено форми залучення іноземних інвестицій у національну економіку та обґрунтовано пропозиції щодо їх подальшого розвитку з урахуванням сучасних тенденцій у цій сфері та світового досвіду. Світовий досвід свідчить, що без залучення іноземного капіталу вийти з економічної кризи країнам, які від неї потерпають, майже неможливо. Подальший розвиток форм іноземного інвестування в національну економіку України потребує невідкладного врегулювання політико-економічної кризи та поступального, виваженого вдосконалення законодавства про іноземні інвестиції з урахуванням сучасних тенденцій у цій сфері та світового досвіду. Тому питання активізації залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку залишається актуальним. Розкрито його форми відповідно до чинного законодавства. Виявлено, що основними формами такого залучення є створення спільних підприємств за участю іноземного капіталу й підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам. Наведено динаміку кількості спільних підприємств в Україні. Обґрунтовано пропозиції щодо подальшого розвитку форм іноземного інвестування. Охарактеризовано основні недоліки законодавчої бази. По-перше, це нестабільність, зумовлена занадто частими змінами цієї бази. По-друге, відсутність комплексності. Так, щоб зрозуміти зміст деяких статей законодавчого документа, необхідно знати, в яких нормативно-правових актах вони деталізуються. Крім того велика кількість законодавчих та інших нормативно-правових актів, затверджених різними органами державної влади, значно обтяжує цей пошук. По-третє, це відсутність стратегічного напрямку.

Ключові слова: іноземні інвестиції, види іноземних інвестицій, форми залучення іноземних інвестицій, спільне підприємство, підприємство з іноземними інвестиціями, іноземне підприємство.

Табл. 2. Літ. 16.

А. Э. Фукс, Е. С. Малько

**ФОРМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА
В НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ**

В статье исследованы формы привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику и обоснованы предложения по их дальнейшему развитию с учетом современных тенденций в этой сфере и мирового опыта. Мировой опыт свидетельствует, что без привлечения иностранного капитала выйти из экономического кризиса странам, страдающим от него, почти невозможно. Дальнейшее развитие форм иностранного инвестирования в национальную экономику Украины требует безотлагательного урегулирования политико-экономического кризиса и поступательного, взвешенного совершенствования законодательства об иностранных инвестициях с учетом современных тенденций в этой сфере и мирового опыта. Поэтому вопрос активизации привлечения иностранных инвестиций в отечественную экономику остается актуальным. Раскрыты его формы в соответствии с действующим законодательством. Выявлено, что основными формами такого привлечения является создание совместных предприятий с участием иностранного капитала и предприятий, полностью принадлежащих иностранным инвесторам. Представлена динамика количества совместных предприятий в Украине. Обоснованы предложения по дальнейшему развитию форм иностранного инвестирования. Охарактеризованы основные недостатки законодательной базы. Во-первых, это нестабильность, обусловленная слишком частыми изменениями этой базы. Во-вторых, отсутствие комплексности. Так, чтобы понять смысл некоторых статей законодательного документа, необходимо знать, в каких нормативно-право-

© Фукс А. Е., Малько К. С., 2016

вых актах они детализируются. Кроме того, большое количество законодательных и других нормативно-правовых актов, утвержденных различными органами власти, значительноотягощает этот поиск. В-третьих, это отсутствие стратегического направления.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, виды иностранных инвестиций, формы привлечения иностранных инвестиций, совместное предприятие, предприятие с иностранными инвестициями, иностранное предприятие.

Anatoliy Fuks, Kateryna Malko

FORMS OF ATTRACTING FOREIGN CAPITAL TO THE NATIONAL ECONOMY

The article studies the forms of foreign investments in the national economy and shows reasons for further development based on current trends and international experience. The world practices show that without the involvement of foreign capital it is almost impossible to get out of the economic crisis. Further development of forms of foreign investment in the national economy of Ukraine requires urgent resolution of the political and economic crisis, sustained and balanced improvement in the foreign investment legislation, based on current trends and international experience. The intensification of attracting foreign investment in the domestic economy remains a matter of great actuality. The authors highlight the forms of attracting foreign capital into the economy of Ukraine in accordance with the applicable legislation. The article states that the main forms of attracting foreign investment in the Ukrainian economy are the creation of joint ventures with foreign capital and foreign-owned enterprises. The article shows the changes in the number of joint ventures in Ukraine. The authors put forward the proposals for further development of forms of foreign investment in Ukraine's economy focusing on the shortcomings of the legislative framework: firstly, instability caused by too frequent alterations to legislation. Secondly, lack of complexity. That is to understand the meaning of some articles of the legislative instrument it is necessary to know in which regulatory and legal acts they are detailed. Besides a large number of legislative and other normative acts adopted by various public authorities make this search more complex. Thirdly, lack of strategic direction.

Keywords: foreign investment, types of foreign investment, forms of foreign investment, joint venture, enterprise with foreign investment, foreign enterprise.

JEL classification: F21, L24.

Іноземні інвестиції мають важливе значення для економічного розвитку держави, оскільки внутрішніх інвестиційних ресурсів, як правило, не вистачає. Світовий досвід свідчить, що без залучення іноземного капіталу вийти з економічної кризи країнам, які від неї потерпають, майже неможливо. Тому актуальними залишаються питання активізації залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Залучення інвестицій у національну економіку перебуває у полі зору багатьох вітчизняних учених, серед яких В. М. Геєць, Я. А. Жаліло, М. В. Кондрашова, Т. М. Майорова, А. А. Пересада [1—5]. Попри значну кількість наукових публікацій з питань особливостей та перспектив іноземного інвестування в економіку України, недостатньо уваги приділяється проблемам удосконалення форм залучення іноземних інвестицій, визначених у законодавстві.

Мета статті полягає в дослідженні передбачених вітчизняним законодавством форм залучення іноземних інвестицій у національну економіку та

обґрунтуванні пропозицій щодо їх подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних тенденцій у цій сфері та світового досвіду.

Відповідно до законодавства України іноземні інвестори мають право здійснювати дозволені види інвестицій в певних формах. Але слід звернути увагу на некоректність ототожнення видів і форм іноземних інвестицій, оскільки перше окреслює інвестиції в статистиці (тобто визначає, які саме об'єкти можуть бути іноземними інвестиціями), а друге вказує те, яким чином певний вид інвестиції може здійснюватися.

Згідно зі ст. 392 Господарського кодексу України [6] та ст. 3 Закону України "Про режим іноземного інвестування" [7] розрізняються такі форми залучення іноземних інвестицій: 1) часткова участь у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними й фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств; 2) створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання в повну власність діючих підприємств; 3) придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій, інших цінних паперів; 4) придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України; 5) придбання інших майнових прав; 6) здійснення господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції, що регламентується нормами Закону України "Про угоди про розподіл продукції"; 7) інші форми, які не заборонені законами України, у т. ч. без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності країни. Слід зауважити, що такі форми іноземних інвестицій, як договори про розподіл продукції та договори, не пов'язані зі створенням юридичної особи, є особливістю вітчизняного законодавства порівняно з іншими країнами пострадянського простору. Як зазначається в ст. 392 Господарського кодексу України, заборона або обмеження будь-яких форм здійснення іноземних інвестицій може провадитися лише законом [6].

Практика показує, що основними формами залучення іноземних інвестицій в українську економіку є створення: спільних підприємств за участю іноземного капіталу; підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам. Згідно зі ст. 396 Господарського кодексу на території країни можуть створюватися й діяти суб'єкти господарювання з іноземними інвестиціями, які здійснюють свою діяльність у формах: підприємства з іноземними інвестиціями, іноземного підприємства, а також в інших формах, не заборонених законом.

Перший спосіб здійснення іноземних інвестицій є однією з прогресивних форм господарювання, інструментом формування ринкових відносин

і реалізується шляхом створення спільних підприємств (підприємств з іноземними інвестиціями). Таке спільне підприємство — це підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене згідно із законами України, якщо протягом календарного року в його статутному капіталі є в наявності кваліфікаційна іноземна інвестиція.

У вітчизняній економічній літературі під поняттям “спільне підприємство” розуміють одну з форм міжнародного співробітництва, котра є юридично закріпленою угодою між суб'єктами господарювання різних держав про створення самостійної організаційної одиниці, у межах якої партнери домовляються про часткове об'єднання всіх видів ресурсів, спільне виконання певних видів діяльності та пропорційний розподіл прибутку й ризиків. Спільні підприємства є найрозвиненішим видом спільної підприємницької діяльності [8, с. 149].

Порядок утворення таких підприємств визначено в Господарському кодексі України, Законах України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про режим іноземного інвестування”. Особливості створення банківських, страхових та інших фінансових установ з участю іноземного інвестора визначаються спеціальними Законами України: “Про банки і банківську діяльність”, “Про страхування”.

Аналізуючи сутність такої форми здійснення іноземних інвестицій, як часткова участь у підприємствах, що створюються разом з українськими юридичними й фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств, відповідно до вітчизняного законодавства доводиться позначати її двома різними термінами: “спільне підприємство” (Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”) та “підприємство з іноземними інвестиціями” (Господарський кодекс України і Закон України “Про режим іноземного інвестування”). Згідно зі ст. 63, 116 Господарського кодексу підприємство, у статутному капіталі якого не менше 10 % становить іноземна інвестиція, визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Термін “підприємство з іноземними інвестиціями” також визначено в ст. 1 Закону України “Про режим іноземного інвестування”.

На сьогодні спільними визначаються лише організації, засновані з участю іноземних суб'єктів. Підприємства, створені на основі об'єднання майна, яке є власністю різних українських суб'єктів права власності, належать до підприємств, заснованих на змішаній формі власності. Ураховуючи класифікацію, надану Господарським кодексом України, спільні підприємства можуть бути віднесені до виду організацій, заснованих на змішаній формі власності, оскільки вони також створюються шляхом поєднання майна різних форм власності. Однак ці поняття не варто ототожнювати, тому що спільні підприємства становлять особливу групу: серед їх засновників обов'язково має бути іноземний суб'єкт.

Слід зазначити, що термін “спільне підприємство” не завжди використовується законодавцем у наведеному розумінні, що призводить до його різного тлумачення та використання на практиці. Зокрема, у Законі України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” [9] спільним визначається підприємство, створене для виконання проектів технологічного парку, одним із засновників якого є цей парк або його учасник, а іншим — резиденти чи нерезиденти, сумарний внесок яких до статутного фонду (капіталу) становить суму в національній валюті, еквівалентну не менше 50 000 дол. США. Ураховуючи, що таке розуміння терміна “спільне підприємство” є спеціальним, оскільки використовується лише для цілей вказаного закону, вважаємо, що воно не впливає на загальне його визначення.

Компанія набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс. При цьому в законодавстві України не встановлюються строки цього зарахування, а також частка інвестиції, яка повинна бути внесена на момент створення підприємства. Отже, однієї лише державної реєстрації недостатньо для набуття статусу підприємства з іноземними інвестиціями. Підкреслимо, що для країни-реципієнта важливо, аби іноземні інвестиції, особливо прями, були справді внесеними. Одним зі способів забезпечення реальності інвестицій, у т. ч. іноземних, є встановлення мінімального розміру статутного капіталу підприємства та вимоги про внесення певної частини внеску на момент його державної реєстрації.

Реалізація іноземних інвестицій у формі часткової участі в підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними й фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств також регламентується нормами Закону “Про режим іноземного інвестування”. Відповідно до ст. 16 цього нормативно-правового акта на території України підприємства з іноземними інвестиціями створюються й діють у формах, передбачених законодавством. Законом визначено галузі господарювання, у котрих встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, на яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

Спільне підприємство — це особлива форма співпраці, що передбачає об'єднання та спільне використання матеріально-технічних ресурсів партнерів і функціонує як єдиний економічний організм [10, с. 169]. Тому таке підприємство можна розглядати як юридичну особу, частину статутного капіталу котрого становить іноземний капітал, і відповідно до норм Господарського кодексу України та Закону України “Про режим іноземного інвестування” іменувати підприємством з іноземними інвестиціями. Як показує досвід розвинутих держав у сфері залучення іноземних інвестицій, спільні підприємства є найбільш чітко вираженою та прозорою формою участі іноземних інвесторів у вітчизняному бізнес-середовищі.

На сьогодні спірним питанням є визначення спільного підприємства як самостійної організаційно-правової форми підприємств. Загальні положення про їх види та форми встановлюються в ст. 63 Господарського кодексу України. Щодо форм власності, то підприємства поділяються на види, а залежно від способу створення (заснування) та формування статутного капіталу як організаційні форми, то розрізняють унітарні й корпоративні. Отже, спільні підприємства можуть бути створені виключно у формі корпоративного підприємства, оскільки його заснування передбачає наявність не менше двох учасників (національного та іноземного).

На нашу думку, спільне підприємство не може бути визнане самостійною організаційно-правовою формою підприємства, а є лише одним із його видів, вирізняючись за ознакою наявності серед своїх засновників (учасників) іноземних суб'єктів. Віднесення підприємства до спільних вказує лише на склад його учасників та не відображає порядку його утворення, формування й діяльності органів управління, розподілу одержаного в результаті діяльності прибутку. Тому при створенні підприємств цього виду необхідно також визначити їхню організаційно-правову форму згідно з передбаченими чинним законодавством: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю тощо.

Такий висновок підтверджується й положеннями ст. 16, 17 Закону “Про режим іноземного інвестування”, відповідно до яких на території України підприємства з іноземними інвестиціями створюються й діють у формах, закріплених у вітчизняному законодавстві. Крім того, згідно з Державним класифікатором “Класифікація організаційно-правових форм господарювання”, затвердженим наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 № 97, чинне законодавство не передбачає створення та державну реєстрацію нових підприємств з організаційно-правовою формою “спільне підприємство”. Із набуттям чинності Господарським кодексом України з 1 січня 2004 р. втратив силу Закон України “Про підприємства в Україні”, відповідно до якого організаційно-правова форма господарювання “спільне підприємство” визначалася як підприємство, засноване на базі об'єднання майна різних власників, і згідно з котрим здійснювалася державна реєстрація спільних підприємств. Нині відповідно до ст. 63 Господарського кодексу України підприємства, що діють на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці, а також підприємства, які діють на основі приватної власності суб'єкта господарювання — юридичної особи, належать до організаційно-правової форми господарювання “приватне підприємство”. У зв'язку з цим визначення кількості спільних підприємств на поточний момент є ускладненим через відсутність відповідного реєстру. Отже, кількість спільних підприємств можна встановити лише до початку 2012 р. (табл. 1) [11].

Таблиця 1. Динаміка кількості спільних підприємств в Україні впродовж 1997—2012 рр. (на початок року)

Показники	1997	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Всього суб'єктів ЄДРПОУ	615 686	834 886	1 023 396	1 070 705	1 133 200	1 187 020	1 228 888	1 258 513	1 294 641	1 323 807
Спільні підприємства	9 901	6 798	5 431	5 291	5 148	5 068	5 013	4 954	4 925	4 823
Частка, %	1,61	0,81	0,53	0,49	0,45	0,43	0,41	0,39	0,38	0,36

Джерело: розраховано за: Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О. Г. Осауленка; Державна служба статистики України. — К.: Август Трейд, 2012. — С. 84.

Як видно з табл. 1, на початок 2012 р., порівняно з 1997 р., кількість спільних підприємств із 9901 зменшилася до 4823, тобто вдвічі. Якщо аналізувати число спільних підприємств за видами діяльності, то найбільше їх було створено в таких галузях: торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, переробна промисловість, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, будівництво [12, с. 288].

Попри загальну тенденцію до скорочення кількості спільних підприємств, високі темпи зростання спостерігаються в прикордонних регіонах України, зокрема у Львівській обл. Передовими регіонами щодо розташування підприємств є також Харківська, Закарпатська області та місто Київ. Найменша кількість підприємств за участю іноземного капіталу зосереджена в Чернігівській, Кіровоградській та Херсонській областях. Нерівномірність їх у розташуванні по території України зумовлена такими чинниками: рівень економічного розвитку території; частка валового внутрішнього продукту регіону в його сукупному обсязі; фінансові результати й рентабельність підприємств; наявність трудових ресурсів; рівень освіченості населення; наявність програм, розроблених місцевими органами влади щодо стимулювання іноземного інвестування; економіко-правові відносини регіону з іноземними державами; рівень оплати праці.

Основними причинами, які гальмують розвиток спільного підприємництва за участю іноземних інвесторів та знижують ефективність його функціонування, є: правова нестабільність, економічна криза в країні; відсутність чіткої політики сприяння пріоритетним напрямкам розвитку спільних підприємств з боку держави, недостатнє вдосконалення правових й економічних важелів регулювання їх діяльності. Їхньому розвитку перешкоджає також відсутність виваженості й узгодженості у сфері податкової, амортизаційної та інвестиційної політики. Для усунення цих причин необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат шляхом запровадження податкових, фінансових та нефінансових стимулів.

На нашу думку, з метою вдосконалення регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в Україні необхідно переглянути законодавчі

вимоги до формування їх статутного капіталу. Ці інвестиції не обов'язково повинні здійснюватись у формі внеску до статутного капіталу. Наприклад, іноземний інвестор може володіти часткою в статутному капіталі підприємства, яка є меншою за 10 %, але надати позику компанії на значну суму на умовах цільового використання з отриманням відповідного прибутку. Такий інвестор також може передати підприємству, учасником (акціонером) якого він є, у користування майно. Вказані дії теж є інвестуванням, однак не в статутний капітал підприємства. Іноземні інвестиції у вигляді майна чи грошових коштів зараховуватимуться на баланс підприємства. При цьому якщо частка іноземного інвестора в статутному капіталі не перевищуватиме 10 %, то воно визнаватиметься підприємством з іноземними інвестиціями. З огляду на це доцільно ввести додатковий критерій для віднесення суб'єктів господарювання до підприємств з іноземними інвестиціями, наприклад, якщо іноземна інвестиція, зарахована на баланс підприємства, становить не менше 10 % його активів. Або ж визначати підприємство з іноземними інвестиціями як таке, в котрому серед засновників (учасників) є один чи кілька іноземних інвесторів незалежно від розміру його (їх) частки в статутному капіталі.

Як уже зазначалося, підприємство з іноземними інвестиціями — це один із видів підприємств, що можуть створюватися в будь-якій організаційно-правовій формі, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого становить не менше 10 %. Але якщо іноземний інвестор є одним з учасників підприємства, щодо котрого не встановлено обов'язкової вимоги про створення статутного капіталу (наприклад, це приватне підприємство), то критерій віднесення його до підприємства з іноземними інвестиціями, навіть за наявності 10-відсоткової іноземної інвестиції в статутному капіталі, не спрацьовує. Тому, на нашу думку, до підприємств з іноземними інвестиціями слід встановити на законодавчому рівні спеціальні вимоги до статутного капіталу, зокрема стосовно обов'язковості формування цього капіталу незалежно від організаційно-правової форми підприємства.

Іншою формою здійснення іноземних інвестицій, яка разом із попередньою належить до форм міжнародного співробітництва, що мають вагомий вплив на процеси інтеграції у світову систему господарювання, є створення підприємств, котрі цілком належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у повну власність діючих підприємств повністю. Відповідно до ст. 63 Господарського кодексу України підприємство, у статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить 100 %, вважається іноземним.

Іноземним є унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, яке діє виключно на основі власності іноземців чи іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб. Господарський кодекс України не встановлює окремих умов

та порядку створення, організації й діяльності іноземних підприємств. Отже, на них поширюються всі норми, що стосуються підприємств з іноземними інвестиціями згідно із Законом України “Про режим іноземного інвестування”. Загалом, порівнюючи законодавчі визначення понять “підприємство з іноземними інвестиціями” та “іноземне підприємство”, можна стверджувати, що останнє фактично є різновидом першого [13, с. 124]. Такі підприємства не можуть створюватися в галузях, які мають стратегічне значення для безпеки держави (ст. 117 Господарського кодексу України).

Вважаємо, що порівняно з попередньою формою здійснення іноземних інвестицій створення іноземних підприємств є менш привабливим для країни-реципієнта, оскільки така форма є мобільнішою під час економічної кризи, завдяки чому іноземний капітал може швидше вийти з економіки цієї країни. Тому, на нашу думку, слід проаналізувати інший можливий критерій віднесення підприємств до категорії іноземних, який згодом може бути закріплений офіційно. Наприклад, у законодавстві Канади термін “іноземний” не використовується в розумінні державної належності юридичної особи. До іноземних юридичних осіб там належать також підприємства, котрі перебувають під контролем іноземців. І навпаки, якщо підприємство створене за законодавством іншим, ніж канадське, але перебуває під контролем резидентів Канади, то воно не є іноземним. Це питання має важливе значення, оскільки в Україну часто інвестують іноземні підприємства за критерієм місця їх створення, засновниками яких є українські фізичні та юридичні особи. Зміна критерію дала б можливість не надавати пільг іноземним інвесторам з офшорних зон, засновниками яких є резиденти України (відповідно до даних Державної служби статистики за 2014 р., станом на 31 грудня в Україну надійшло 13710,6 млн дол. США або 29,9 % усіх прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) з Кіпру [14, с. 238], де часто засновниками підприємств є громадяни чи юридичні особи – резиденти України). Динаміка кількості іноземних підприємств в Україні впродовж 2001—2015 рр. представлена в табл. 2 [14; 15].

Таблиця 2. Динаміка кількості іноземних підприємств в Україні впродовж 2001—2015 рр. (на початок року)

Показники	2001	2006	2007	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього суб'єктів ЄДРПОУ	834 886	1 070 705	1 133 200	1 258 513	1 294 641	1 323 807	1 341 781	1 372 177	1 331 230
Іноземні підприємства	2 446	2 315	2 347	2 272	2 247	2 200	2 176	2 096	1 988
Частка, %	0,3	0,27	0,21	0,18	0,17	0,17	0,16	0,15	0,15

Джерело: розраховано за: Статистичний щорічник України за 2014 рік / за ред. І. М. Жук ; Державна служба статистики України. — К., 2015. — 586 с.; Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; Державна служба статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. — К., 2014. — 534 с.

З табл. 2 видно, що іноземні підприємства в Україні впродовж 2001—2015 рр. мають незначну частку в загальній кількості суб'єктів за ЄДРПОУ. При цьому з 2007 р. спостерігається тенденція до її зниження, що можна пояснити економічною кризою 2008—2009 рр. Порівняння ж кількості іноземних підприємств (2200, див. табл. 2) в Україні з кількістю підприємств з іноземними інвестиціями (4823, див. табл. 1) на початок 2012 р. (останніх більше в 2,2 раза) вкотре доводить переваги останніх.

Як показує світова практика, форми здійснення іноземних інвестицій модернізуються, з'являються нові, які на сьогодні не визначені у вітчизняному законодавстві. Наприклад, до нових форм іноземного інвестування належать: створення спільних угруповань підприємств; заснування нових дочірніх підприємств та філій за кордоном; укладення з іноземними фірмами довгострокових контрактів. До форм інвестування також включають: пайову участь іноземного інвестора, яка не дає права контролювати підприємство; ліцензійні контракти з фірмами країн-реципієнтів; управлінські контракти [16, с. 128].

Значного поширення набули спільні товариства, які базуються не на володінні власністю, а на контрактних зв'язках. Існує й така форма іноземного інвестування, як поставка підприємств “під ключ”. Вона полягає в тому, що фірма-постачальник зобов'язується: повністю забезпечити фінансування проекту; гарантувати підготовку місцевої робочої сили; здійснювати управління після того, як підприємство почне діяти; організувати збут продукції (переважно експорт). До інших форм можна віднести: угоди “продукт у руки” (на відміну від поставки підприємства “під ключ” тут передбачається підготовка іноземною фірмою місцевих спеціалістів, які повинні забезпечити функціонування об'єкта, що будується); угоди про розподіл виробництва, про “ризиковані проекти” (переважно у сфері розвідки та видобування природних ресурсів); операції зустрічної торгівлі (товарообмінні угоди, угоди на компенсаційній основі, операції на давальницькій сировині, поставки на комплектацію, викуп застарілої продукції та ін.); тристороннє фінансування; міжнародний підряд та проектне фінансування [16, с. 128].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що недосконалість вітчизняного законодавства про іноземне інвестування є однією з основних причин, яка пригальмувала процеси іноземного інвестування до 2013 р., згодом на перше місце вийшла широкомасштабна політико-економічна криза. До головних недоліків законодавчої бази відносимо:

— нестабільність, зумовлену частими змінами законодавчої бази. Поза сумнівом, що вони вносяться для вдосконалення сфери інвестиційної діяльності, проте результат має бути якісним, а не кількісним;

— відсутність комплексності. Щоб повністю зрозуміти зміст окремих статей законодавчого акта, необхідно знати, в яких додаткових правових документах вони деталізуються. Натомість велика кількість законодавчих та

інших нормативно-правових актів, виданих різними органами влади, значно обтяжує цей пошук. Крім того, розумінню змісту перешкоджає наявність суперечностей у самих законодавчих документах;

— відсутність стратегічного напрямку. У Державній цільовій економічній програмі розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки, схваленій постановою Кабінету Міністрів України, яка в 2015 р. вже мала б дати свої результати, навіть не вказано чітких дій щодо вирішення наведених проблем.

Вітчизняне законодавство, зокрема Закон України “Про режим іноземного інвестування”, відносить до іноземних інвесторів юридичних осіб за критерієм їх утворення за іншим законодавством, ніж законодавство України. Такий підхід є невдалим. У міжнародній практиці поширенішим є критерій, застосований у Законі України “Про зовнішньоекономічну діяльність”: постійне місцезнаходження або постійне місце проживання суб’єкта господарської діяльності. Оскільки в Україну часто інвестують іноземні підприємства, визнані такими за критерієм місця їх створення, але засновниками яких є українські фізичні та юридичні особи, актуальним є закріплення іншого критерію. Тобто якщо підприємство створене за законодавством іншим, ніж українське, але перебуває під контролем резидентів України, воно не повинно відноситися до іноземних. Зміна критерію дала б можливість не надавати пільг іноземним інвесторам з офшорних зон, засновниками яких є резиденти України.

Таким чином, подальший розвиток форм іноземного інвестування в національну економіку потребує невідкладного врегулювання економічної кризи та поступального й виваженого вдосконалення законодавства про іноземні інвестиції з урахуванням сучасних тенденцій у цій сфері та світового досвіду.

Список використаних джерел

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку : монографія / В. М. Геєць, В. П. Александрова, Т. І. Артьомова та ін. ; Ін-т екон. прогнозування НАН України. — К. : Фенікс, 2003. — 1006 с.
2. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. — К. : НІСД, 2009. — 336 с.
3. Кондрашова М. В. Слабкість інвестиційного середовища в Україні в умовах глобалізації / М. В. Кондрашова // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 11. — С. 85—87.
4. Активізація інвестиційного процесу в Україні : монографія / Т. В. Майорова та ін. ; за наук. ред. М. І. Дибби, Т. В. Майорової ; ДВНЗ “КНЕУ”. — К. : КНЕУ, 2012. — 473 с.
5. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова ; ДВНЗ “КНЕУ”. — К. : КНЕУ, 2013. — 332 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
7. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

8. Дмитренко А. В. Роль спільних підприємств з іноземними інвестиціями у розвитку економіки України / А. В. Дмитренко // Економічний форум. — 2011. — № 3. — С. 148—157.

9. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : закон України від 16.07.1999 № 991-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.

10. Олександренко І. Спільні підприємства як форма залучення іноземного капіталу / І. Олександренко // Економічний аналіз. — 2008. — Вип. 2 (18). — С. 168—172.

11. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; Державна служба статистики України. — К. : Август Трейд, 2012. — 559 с.

12. Савіцька О. П. Проблеми та тенденції розвитку спільних підприємств України / О. П. Савіцька, Х. М. Дюс // Науковий вісник НАТУ України. — 2014. — Вип. 24.1. — С. 284—290.

13. Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. / О. М. Вінник. — 2-ге вид., змін. та доп. — К. : Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. — 766 с.

14. Статистичний щорічник України за 2014 рік / за ред. І. М. Жук ; Державна служба статистики України. — К., 2015. — 586 с.

15. Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; Державна служба статистики України. — К., 2014. — 534 с.

16. Негрич О. Аналіз впливу мотивацій іноземних інвесторів на форми реалізації інвестиційних проєктів / О. Негрич // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 4 (37). — С. 124—131.

References

1. Heyec`, V. M., Aleksandrova, V. P., Art`omova, T. I. (2003). *Ekonomika Ukrayiny` : stratehiya i polity`ka dovhostrokovoho rozvy`tku* [Ukraine's economy: strategy and long-term development policy]. Ky`yiv: Feniks [in Ukrainian].

2. Zhalilo, Ya. A. (2009). *Teoriya ta prakty`ka formuvannya efekty`vnoyi ekonomichnoyi stratehiyi derzhavy`* [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state]. Ky`yiv: Nacional`ny`j insty`tut stratehichny`x doslidzhen` [in Ukrainian].

3. Kondrashova, M. V. (2012). Slabkist` investy`cijnoho seredovy`shha v Ukrayini v umovax hlobalizaciyi [The weakness of the investment climate in Ukraine in conditions of globalization]. *Investy`ciyi: prakty`ka ta dosvid* [Investment: Practice and Experience], 11, 85—87 [in Ukrainian].

4. Majorova, T. V. (2012). *Akty`vizaciya investy`cijnoho procesu v Ukrayini* [Activation of the investment process in Ukraine]. Ky`yiv: Ky`yivs`ky`j nacional`ny`j ekonomichny`j universy`tet [in Ukrainian].

5. Majorova, T. V. (2013). *Investy`cijny`j proces i finansovo-kredy`tni vazheli joho akty`vizaciyi v Ukrayini* [The investment process and financial and credit leverage its activation in Ukraine]. Ky`yiv: Ky`yivs`ky`j nacional`ny`j ekonomichny`j universy`tet [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Hospodars`ky`j kodeks Ukrayiny`* [Economic Code of Ukraine] (Law № 436-IV, January 16). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].

7. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Pro rezhy`m inozemnoho investuvannya* [On foreign investment] (Law № 93/96-ВР, March 19). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> [in Ukrainian].

8. Dmy`trenko, A. V. (2011). Rol` spil`ny`x pidpry`yemstv z inozemny`my` investy`ciyamy` u rozvy`tku ekonomiky` Ukrayiny` [The role of joint ventures with foreign investments in the economy of Ukraine]. *Ekonomichny`j forum* [Economic forum], 3, 148—157 [in Ukrainian].

9. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *Pro special`ny`j rezhy`m innovacijnoyi diyal`nosti texnologichny`x parkiv* [On special regime for innovation activity in technological parks] (Law № 991-XIV, July 16). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/991-14> [in Ukrainian].

10. Oleksandrenko, I. (2008). Spil`ni pidpry`yemstva yak forma zaluchennya inozemnoho kapitalu [Joint ventures as a form of foreign capital]. *Ekonomichny`j analiz* [Economic analysis], 2 (18), 168–172 [in Ukrainian].
11. Osaulenko, O. H. (Ed.). (2012). *Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2011 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Ky`yiv: Avhust Trejd [in Ukrainian].
12. Savic`ka, O. P., Dyus, X. M. (2014). Problemy` ta tendencyi rozvy`tku spil`ny`x pidpry`yemstv Ukrayiny` [Issues and trends of Ukraine joint ventures]. *Naukovy`j visny`k Nacional`noho lisotexnichnoho universy`tetu Ukrayiny`* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine], 21.1, 284–290 [in Ukrainian].
13. Vinny`k, O. M. (2008). *Hospodars`ke pravo* [Commercial law]. Ky`yiv: Vseukrayins`ka asociaciya vy`davciv «Pravova yednist`» [in Ukrainian].
14. Zhuk, I. M. (2015). *Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2014 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2014]. Ky`yiv: Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` [in Ukrainian].
15. Osaulenko, O. H. (2014). *Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2013 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2013]. Ky`yiv: Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` [in Ukrainian].
16. Nehry`ch, O. (2012). Analiz vply`vu moty`vacij inozemny`x investoriv na formy` realizaciyi investy`cijny`x proektiv [Analysis of the impact motivations of foreign investors in the form of investment projects]. *Haly`c`ky`j ekonomichny`j visny`k* [Galician Economic Journal].